

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Τανζιμάτ: Οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ στην Οθωμανική αυτοκρατορία εφαρμόστηκαν το 1856. Έδιναν διευρυμένα δικαιώματα στους χριστιανούς της αυτοκρατορίας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, σε συνδυασμό με τις νέες οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν σε πολλές περιοχές της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έδιναν σαφώς μεγαλύτερες ευκαιρίες στους ομογενείς από εκείνες που η Ελλάδα μπορούσε να προσφέρει.

β. Εθνικόν Κομιτάτον: πολιτικός σχηματισμός με μικρότερη απήχηση σε σχέση με εκείνη των πεδινών και των ορεινών, υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη. Υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

γ. Γραφεία Ανταλλαγής Πληθυσμών: ιδρύθηκαν για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της Μικτής Επιτροπής, που είχε αναλάβει το έργο της εκτίμησης της αξίας των εκατέρωθεν περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν. Εκεί υποβάλλονταν οι δηλώσεις βάση των οποίων γινόταν η προσωρινή εκτίμηση των περιουσιών.

δ. Οργανικός Νόμος 1900: πρόκειται για νόμο που αντιμετώπισε με επιτυχία ένα σοβαρό ζήτημα που απασχόλησε από την αρχή τον πολιτικό βίο της Κρητικής Πολιτείας, το ζήτημα του καθεστώτος της τοπικής Εκκλησίας. Ο Οργανικός Νόμος του 1900 έδωσε λύση στα ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις ως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

ΘΕΜΑ Α2

- α. Σωστό
- β. Λάθος
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

ΘΕΜΑ Β1

Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 έδρασε καταλυτικά στη διαμόρφωση των πολιτικών πραγμάτων. Οι πολιτικές και ιδεολογικές αντιλήψεις των κομμάτων εκφράστηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια και τα κόμματα άρχισαν να παίζουν ενεργότερο ρόλο στην πολιτική ζωή της χώρας, γεγονός που φάνηκε από την ψήφιση του Συντάγματος του 1844. Κάτι ανάλογο συνέβη και με το Σύνταγμα του 1864, που εκπονήθηκε μετά το τέλος της επανάστασης του 1862 και σε συνθήκες ζύμωσης των αντιλήψεων που εκφράστηκαν από τους πολιτικούς της νέας γενιάς, οι οποίοι άρχισαν να διαμορφώνουν νέα αντίληψη για την πολιτική ζωή.

➔ **Κατά το Σύνταγμα του 1844**, το πρώτο ζητούμενο κατά τη διαδικασία διαμόρφωσής του ήταν ο περιορισμός των βασιλικών εξουσιών. Συγκεκριμένα, καθορίστηκαν οι βασιλικές εξουσίες. Μεταξύ των σπουδαιότερων ήταν η συμμετοχή του βασιλιά στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας και η αρχηγία του κράτους και του στρατού. Όμως, καμία πράξη του δεν είχε ισχύ χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού. Ο βασιλιάς, πλέον, διόριζε τους γερουσιαστές, οι οποίοι διατηρούσαν το αξίωμά τους ισόβια.

➔ **Κατά το Σύνταγμα του 1864**, ως πολίτευμα ορίστηκε η βασιλευόμενη δημοκρατία αντί της μέχρι τότε συνταγματικής μοναρχίας.

Οι κομματικές παρατάξεις συμφώνησαν με το Σύνταγμα του 1844 στην ανάγκη να κατοχυρωθούν συνταγματικά ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα:

- η ισότητα απέναντι στο νόμο
- η απαγόρευση της δουλείας
- το απαραβίαστο του οικογενειακού ασύλου
- η ελευθερία της γνώμης και του Τύπου
- η προστασία της ιδιοκτησίας
- η δωρεάν εκπαίδευση
- Όλοι οι αντιπρόσωποι συνειδητοποίησαν ότι υπήρχαν αξίες και δικαιώματα που έπρεπε να προστατευθούν από την αυθαιρεσία της κρατικής εξουσίας.

- **Με το Σύνταγμα του 1864** κατοχυρώθηκαν – αναφορικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα -, μεταξύ άλλων, η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.
- **Με άλλες διατάξεις του Συντάγματος του 1844** κατοχυρωνόταν, με ελάχιστους περιορισμούς, το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας για τους άνδρες, ρύθμιση που αποτελούσε παγκόσμια πρωτοπορία. Ταυτόχρονα, οριζόταν η εκλογική διαδικασία, σύμφωνα με την οποία οι εκλογείς μπορούσαν να δώσουν θετική ψήφο σε όσους υποψηφίους ήθελαν, συμπληρώνοντας ψηφοδέλτια, ακόμη και διαφορετικών συνδυασμών.
- **Με το Σύνταγμα του 1864** κατοχυρωνόταν, όπως και στο αντίστοιχο του **1844**, η άμεση, μυστική και καθολική (για τον αντρικό πληθυσμό) ψήφος με σφαιρίδια.
- **Στο Σύνταγμα του 1844** προβλεπόταν η ύπαρξη Βουλής και Γερουσίας. Συνταγματική πρόβλεψη για τα κόμματα δεν υπήρξε. Ο κανονισμός της Βουλής προέβλεπε ότι η σύνθεση των κοινοβουλευτικών επιτροπών θα γινόταν με κλήρωση. Αυτό αναγκαστικά οδηγούσε τις παρατάξεις σε διαβουλεύσεις και, ορισμένες φορές, σε συναίνεση.
- **Το Σύνταγμα του 1844** είχε μια ουσιώδη αδυναμία: δεν κατοχυρώθηκε το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνετairίζεσθαι, πράγμα που θα μπορούσε να φέρει εμπόδια στη συγκρότηση κομματικών μηχανισμών.
- Αντίθετα, **με το Σύνταγμα του 1864** κατοχυρώνεται η ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνετairίζεσθαι, η οποία άνοιγε το δρόμο για την ελεύθερη συγκρότηση κομμάτων. Έτσι, τα κόμματα θεωρήθηκαν απαραίτητα για την έκφραση της κοινής γνώμης, με το επιχείρημα ότι η εναλλακτική λύση ήταν οι συνωμοτικοί κύκλοι ή οι βιαιοπραγίες.

Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι Το Σύνταγμα του 1864 παρουσιάζει περισσότερα περιθώρια για ελεύθερη δράση των κομματικών μηχανισμών, καθώς η δράση της μοναρχίας έναντι του Συντάγματος του 1844 συρρικνώνεται. Βέβαια, ο βασιλιάς εξακολουθεί να ασκεί τη νομοθετική εξουσία, ασκεί την εκτελεστική εξουσία με τους αντίστοιχους υπουργούς, όμως δεν ασκεί πλέον τη δικαστική εξουσία, καθώς η τελευταία διενεργείται εν ονόματί του από τα δικαστήρια, ενώ η θεσμοθέτηση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας αναδεικνύει το λαό σε κύριο εκφραστή της πολιτικής βούλησης. Εξάλλου, η ίδια η μετατροπή του πολιτεύματος από συνταγματική μοναρχία σε βασιλευόμενη δημοκρατία αποδεικνύει τη θέση του βασιλιά στα πολιτικά πράγματα, αφού το πολίτευμα είναι πλέον δημοκρατικό με ταυτόχρονη ύπαρξη βασιλιά και όχι μοναρχικό.

ΘΕΜΑ Β2

(Σχολικό Βιβλίο, σελίδα 154)

Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε αγροτική (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και αστική (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κτλ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί:

- υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Κρήτη, τη Λέσβο, τη Λήμνο και αλλού),
- η αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες,
- η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή,
- υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου. Εξάλλου, δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς:

- ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νεϊγύ). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόνομους σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής,
- θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

ΘΕΜΑ Β3

(Σχολικό Βιβλίο, σελίδες 215-216)

Το κίνημα του Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής Επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη το Φεβρουάριο 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαβουλεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και με την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν σε μια νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος. Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής, με Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό, και την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη. Η πολιτική του Βενιζέλου είχε

θριαμβεύσει. Αμέσως έπειτα συγκροτήθηκε η Β΄ Συντακτική Συνέλευση, για την εκπόνηση νέου συντάγματος, και η πρώτη πράξη της ήταν η έκδοση ενωτικού ψηφίσματος, μέσα σε ατμόσφαιρα συμφιλίωσης και εθνικής έξαρσης. Με νέα απόφασή τους οι Δυνάμεις παραχωρούσαν στο βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α΄ το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Ύπατο Αρμοστή της Κρήτης (14 Αυγούστου 1906). Το νησί είχε ουσιαστικά καταστεί μια ιδιότυπη ελληνική επαρχία.

Ομάδα Δεύτερη

ΘΕΜΑ Γ1

α) (Σύμφωνα με το σχολικό Βιβλίο)

Παράλληλα με την άφιξη προσφύγων από την Τουρκία ... Συνολικά, μέχρι και το 1920, είχαν καταφύγει στην Ελλάδα περίπου 800.000 πρόσφυγες (Σελ. 140).

Ο Μικρασιατικός Πόλεμος έληξε με ήττα ... έφυγαν αργότερα. (Σελ. 144-146).

Σύμφωνα με το πρώτο ιστορικό παράθεμα πληροφορούμαστε ότι ένα τμήμα του ελληνικού πληθυσμού του Πόντου κατέφυγε στη Σαμψούντα και στην Κερασούντα, περιμένοντας να φτάσει στην Ελλάδα μέσω πλοίων. Αυτό επιτεύχθηκε μετά από μεσολάβηση των συμμαχικών δυνάμεων και με τον τρόπο αυτό οι δύο κυβερνήσεις (ελληνική και τουρκική) συμφώνησαν οι πληθυσμοί αυτοί να μεταφερθούν με τουρκικά πλοία στην Κωνσταντινούπολη και από εκεί με ελληνικά στην Ελλάδα. Το εγχείρημα αυτό κράτησε από τα τέλη του 1922 έως τα μέσα του 1923. Τέλος, κατά τη διάρκεια των ετών 1923 και 1924 μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα 190.000 περίπου πρόσφυγες από την κεντρική και ανατολική Μικρά Ασία και τον Πόντο με τη φροντίδα της Μικτής Επιτροπής Ανταλλαγής. Με τον ίδιο τρόπο έφτασαν στην Ελλάδα οι Έλληνες της Τσατάλτζας και ένα μέρος του ελληνικού πληθυσμού από το νομό της Κωνσταντινούπολης.

β) Συνολικά, μέχρι και το 1920 ... και τα νησιά του Αργοσαρωνικού. (Σχολικό Βιβλίο, σελ. 140)

Συνολικά, το φθινόπωρο ... με τη φροντίδα της Μικτής Επιτροπής. (Σχολικό Βιβλίο, σελ. 146)

Σύμφωνα με την πρώτη πηγή, αντλούμε την πληροφορία ότι όσοι Έλληνες είχαν απομείνει στην Ανατολική Θράκη, περίπου 160.000, επωφελήθηκαν από αυτό και πέρασαν τον ποταμό Έβρο μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου, συναποκομίζοντας το μεγαλύτερο μέρος της κινητής περιουσίας τους. Οι περίπου 25.000 Έλληνες της χερσονήσου της Καλλίπολης αναχώρησαν αργότερα, μέχρι τις 11 Νοεμβρίου.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια των ετών 1923 και 1924 μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα 190.000 περίπου πρόσφυγες από την κεντρική και ανατολική Μικρά Ασία και τον Πόντο με τη φροντίδα της Μικτής Επιτροπής Ανταλλαγής.

Σύμφωνα με τη δεύτερη πηγή: Δε γνωρίζουμε τον ακριβή αριθμό προσφύγων που κατέφυγαν στην Ελλάδα το φθινόπωρο του 1922. Υπολογίζεται ότι μέχρι το τέλος του 1922 είχαν φθάσει στην Ελλάδα περίπου 900.000 πρόσφυγες, μεταξύ των οποίων και 50.000 Αρμένιοι και περίπου 1.000 Κιρκάσιοι, οι οποίοι είχαν συμμαχήσει με τους Έλληνες στις επιχειρήσεις κατά των Τούρκων. Η ειδική απογραφή η οποία διενεργήθηκε τον Απρίλιο του 1923 και κατέγραψε 850.000 πρόσφυγες θεωρείται ελλιπής. Ακριβή στοιχεία διαθέτουμε από την απογραφή του πληθυσμού του 1928, στην οποία απογράφηκαν συνολικά 1.221.849 πρόσφυγες. Εκτός από τους πρόσφυγες που έφθασαν στην Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή το 1922 και αργότερα με τη φροντίδα της Μικτής Επιτροπής, στον αριθμό των προσφύγων που στεγάστηκαν ή αποκαταστάθηκαν στην Ελλάδα συμπεριλήφθηκαν και πολλοί που είχαν έλθει στη χώρα από τους Βαλκανικούς Πολέμους και εξής.

ΘΕΜΑ Δ1

α) Δύο μεγάλα εξωτερικά γεγονότα ήρθαν να ταραξουν ... προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας.

(Σχολικό Βιβλίο, σελ. 217)

Σε λαϊκή συγκέντρωση ... προσωρινή διακομματική Κυβέρνηση.

(Σχολικό Βιβλίο, σελ. 217)

Σύμφωνα με το πρώτο ιστορικό παράθεμα πληροφορούμαστε ότι οι ραγδαίες εξελίξεις στα Βαλκάνια, με το κίνημα των Νεοτούρκων, την ανακήρυξη της πλήρους ανεξαρτησίας της Βουλγαρίας και την προσάρτηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στην Αυστροουγγαρία, έδιναν το έναυσμα για την de facto ανατροπή του καθεστώτος της κρητικής αυτονομίας υπό οθωμανική επικυριαρχία.

Επιπλέον, στις 23 Σεπτεμβρίου 1908 συγκροτήθηκαν πάνδημα ενωτικά συλλαλητήρια, και τις επόμενες ημέρες η Κυβέρνηση της Κρήτης και η Βουλή των Κρητών εξέδιδαν σχετικά ψηφίσματα, κηρύσσοντας «την ανεξαρτησία της Κρήτης και την ένωσιν αυτής μετά της Ελλάδος, όπως μετ' αυτής αποτελέση αδιαίρετον και αδιάσπαστον Συνταγματικόν Βασίλειον». Η ελληνική σημαία αντικατέστησε παντού εκείνη της κρητικής αυτονομίας, ενώ οι δημόσιοι υπάλληλοι ώμοσαν πίστη στο «Συνταγματικό βασιλέα των Ελλήνων», ο οποίος κλήθηκε να καταλάβει τη νήσο.

β) Σύμφωνα με το σχολικό βιβλίο, η ελληνική κυβέρνηση του Γ. Θεοτόκη ... για την κήρυξη της ένωσης με την Ελλάδα.

(Σχολικό Βιβλίο, σελ. 217)

Επίσης, η Ελληνική Κυβέρνηση ... σε παρασκηνιακές οδηγίες στη νέα Προσωρινή Κυβέρνηση της Κρήτης.

(Σχολικό Βιβλίο, σελ. 217)

Σύμφωνα με το πρώτο ιστορικό παράθεμα η ελληνική κυβέρνηση, αν και υπέδειξε στον Αλέξανδρο Ζαΐμη, που βρισκόταν εκείνες τις μέρες στην Αίγινα, να μην επιστρέψει στην Κρήτη, τυπικά κράτησε ουδέτερη στάση, μεταθέτοντας το ζήτημα στην κρίση των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες δήλωσαν ότι ήταν διατεθειμένες να εισηγηθούν «μετ' ευμενείας» τη συζήτηση του θέματος με την Τουρκία.

Σύμφωνα με το δεύτερο ιστορικό παράθεμα η Κυβέρνηση της Κρήτης, με το παρόν ψήφισμα, ερμηνεύοντας το φρόνημα του κρητικού λαού, κηρύσσει την ανεξαρτησία της Κρήτης και την ένωση αυτής με την Ελλάδα για να αποτελέσει μαζί της αδιαίρετο συνταγματικό βασίλειο. Παρακαλεί, εξάλλου, την Αυτού Μεγαλειότητα, το βασιλιά της Ελλάδας, να αναλάβει τη διακυβέρνηση του νησιού. Εκφράζει την επιθυμία της να συνεχίσει να κυβερνά η ίδια κυβέρνηση την Κρήτη το νησί, στο όνομα του βασιλιά της Ελλάδας και σύμφωνα με τους νόμους του ελληνικού βασιλείου. Δίνει, τέλος, εντολή στις Αρχές του νησιού να εξακολουθήσουν να ασκούν τα καθήκοντα και τις υπηρεσίες τους.

Καλά Αποτελέσματα!
Βασίλης Βούλγαρης
Φιλολόγος